

Sborník odborných textů o náhradní rodinné péči

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MÍT DOMOV A RODINU
"SAMOZŘEJMOST NEBO VZÁCNOST?"

**Liberecký
kraj**

- 3 Děti odlišného etnika
v majoritní náhradní
rodině
- 6 Návykové látky,
biologický rodič
a pěstounská péče
- 8 Praxe s Formulářem
pro vyhodnocení rizik
kontaktu dítěte v NRP
s biologickou rodinou
- 10 Příklad využití
mezioborové
spolupráce při práci
s ohroženou rodinou
- 12 Spolu to zvládneme

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

dostává se k Vám sborník odborných textů k tématu náhradní rodinné péče. Vznik sborníku byl zapříčiněn současnou situací, ve které všichni hledáme nové způsoby práce a vzájemné komunikace. Jak se říká, člověk mění, život mění. A tak namísto plánované konference k náhradní rodinné péči bylo osloveno pět odborníků, kteří sepsali příspěvky věnující se této problematice z různých úhlů pohledu.

Přečíst si tak můžete článek zaměřující se na děti odlišného etnika v majoritní náhradní rodině, či text věnující se problematice užívání návykových látek, biologickým rodičům a pěstounské péči. Seznámit se dále můžete s praxí při používání formuláře pro vyhodnocení kontaktu dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou. Sborník Vám dále představuje příklad spolupráce dvou organizací, které ve své praxi našly průsečík ve společné cílové skupině, pro kterou následně vznikly tzv. podpůrné terapeutické skupiny. Pátý článek se věnuje aktuální situaci a představuje možnosti práce s klienty v současné nelehké době a předává dobrou praxi.

Doufáme, že Vás texty inspirují ve Vaší složité práci a přinesou nové pohledy na daná témata. Věříme, že se v budoucnu budeme moci setkat osobně na další plánované konferenci, na které budeme společně diskutovat a vyměňovat si zkušenosti týkající se náhradní rodinné péče.

Kateřina Blažková
koordinátor aktivit pro NRP

Sborník odborných příspěvků je hrazen z prostředků projektu „Systémová podpora práce s rodinou v Libereckém kraji“, registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0013535

Děti odlišného etnika v majoritní náhradní rodině

U dětí, jimž má být zprostředkována náhradní rodinná péče, se má podle § 27 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí posuzovat „úroveň tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků, sociální prostředí, ze kterého dítě pochází, jakož i jeho statusová práva, a etnické, náboženské a kulturní prostředí dítěte“¹. V určitém rozporu s tímto legislativním rámcem je skutečnost, že zjišťování etnicity je v současnosti kontroverzním tématem, zejména jde-li o děti s romskými kořeny (mnoho jejich biologických rodičů se identifikuje spíše jako Češi, případně Slováci, než jako Romové). Ministerstvo práce a sociálních věcí i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, do jejichž gesce spadá většina služeb a pobytových zařízení pro děti žijící mimo vlastní rodinu, sdílejí stanovisko, že informace o etnicitě dítěte představuje citlivý a potenciálně diskriminační údaj. Existují také oprávněné pochybnosti ohledně eticky vhodné a technicky jednotné metodiky zjišťování takových údajů (pokud se v minulosti určovala etnicita dětí v systému sociálně-právní ochrany, v podstatě šlo o uvážení úředníků či pracovníků pobytových zařízení). Z posledních dostupných údajů² Ministerstva zdravotnictví, které v zařízeních spadajících pod jeho gesci evidovalo etnikum u dětí romských, vyplývá, že v dětských centrech a domovech pro děti od 0 do 3 let se v letech 2007-2016 počet romských dětí pohyboval mezi 26 - 33 % z celkového počtu dětí vždy ke dni 31.12. Nezjišťovala se příslušnost dětí k dalším etnikům, a v současnosti se zaznamenává již pouze případná odlišná státní příslušnost. Neoficiální odhady odborníků, zmíněné ve zprávě z šetření Evropského centra pro práva Romů³, udávaly celkový podíl všech romských dětí (0-18 let) v institucionální péči 30 – 60 %.

V roce 2019 byla v rámci výstupů projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“ zveřejněna Analýza potřeb pěstounských rodin pečujících o děti se specifickými potřebami⁴, která identifikuje děti z menšinového etnika, potažmo děti romské jako jednu ze skupin dětí, pro něž se obtížněji vyhledává náhradní rodina, avšak i zde je zmíněn nedostatek relevantních statistických dat. Vládní dokument Strategie romské integrace do roku 2020 ukládá vládním orgánům „učinit opatření, aby všechny děti bez rozdílu měly stejný přístup k osvojení

Autorkou textu je Mgr. Martina Vančáková, psycholožka a dlouhodobá pěstounka. Vedle služebního poměru na Ministerstvu práce a sociálních věcí se jako lektorka věnuje průběžnému vzdělávání pěstounů a účastní se příprav k přijetí dítěte v několika krajích. V roce 2004 založila a metodicky vede projekt Naše romské dítě / Amaro drom pro náhradní rodiny s romskými dětmi. Je autorkou publikací Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči (Středisko náhradní rodinné péče, 2011) a Romské dítě v náhradní rodině (Rozum a Cit, 2008).

a ke svěřeni do pěstounské péče; zajistit adekvátní odbornou přípravu žadatelů o náhradní rodinnou péči tak, aby se mohli stát osvojiteli nebo pěstouny vhodnými i k přijetí romského dítěte do rodiny. (...) Opatření reaguje na nižší šance romských dětí v ústavní péči na umístění do náhradní rodinné péče v ČR. Jeho cílem je zvýšit počet žadatelů o svěřeni romského dítěte do pěstounské péče či jeho osvojení v zemi jeho původu. Důležitým aktérem je MPSV, v jehož gesci je metodické vedení v oblasti náhradní rodinné péče. Klíčovou roli zastávají krajské úřady a další subjekty podílející se na zprostředkování náhradní rodinné péče a odborné přípravě budoucích osvojitelů a pěstounů k přijetí dítěte do rodiny.“⁵

V čem tkví specifické potřeby dětí z minorit

Z obdobných důvodů se nesbírají statistiky etnicity ani u dětí svěřených do osvojení a pěstounské péče, přestože prakticky se s tímto údajem operuje: zjišťují se preference žadatelů o osvojení a dlouhodobou pěstounskou péči, předpokládané etnikum dítěte se v případě dlouhodobé péče zohledňuje při umístování dítěte do rodiny atd. Součástí přípravy k přijetí dítěte do rodiny jsou také informace o dětech s jinými než majoritními kořeny. Zde se více než kde jinde setkáváme s mýty a obavami, které je třeba s budoucími pěstouny a osvojiteli prodiskutovat a pomoci jim upřesnit své představy o přijímaném dítěti na základě objektivních informací.

1 § 27 odst. 2., Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

2 Stručný přehled činnosti oboru dětské domovy pro děti do 3 let věku a dětská centra za období 2007-2016 [online]. ÚZIS 2017 [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=record&id=7823>

3 *Doživotní trest: Zpráva Evropského centra pro práva Romů* [online]. Budapešť: Evropské centrum pro práva Romů, 2011, [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/dozivotni-trest-romske-deti-v-ustavni-peci-v-ceske-republice-20-june-2011.pdf

4 *Analýza potřeb pěstounských rodin pečujících o děti se specifickými potřebami* [online]. Praha: Institut projektového řízení, 2017, [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/>

5 *Strategie romské integrace do roku 2020* [online]. Praha: Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, 2015, [cit. 2020-11-07]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf>

Právě nejistoty a obavy, předsudky a mýty pramenící z nedostatku relevantních informací, jsou jedním z důvodů, proč děti z menšinových etnik patří mezi skupiny dětí, pro něž je obtížněji zajišťována náhradní rodinná péče.

Dále je důležité seznámit se se specifickými potřebami dětí jiného etnika (než je majoritní, potažmo než je jejich náhradní rodina), které se týkají především podpory budování sebevědomí, sebedůvěry a identity dítěte. Zdravá identita etnicky odlišného dítěte v náhradní rodinné péči má integrovat jak informace o jeho osobním příběhu (podobně jako u všech dětí nežijících u vlastních rodičů), tak i přiměřenou znalost svých kořenů etnických. Dítě by si mělo také osvojit vhodné strategie zvládání případných konfliktních situací, plynoucích z negativních reakcí sociálního okolí na jeho odlišnost. Z těchto hledisek je pochopitelně pro dítě nejvýhodnější, pokud může být umístěno v rodině stejného etnika, jako je ono samo. Bohužel, počet dětí z minorit, pro něž se vyhledává náhradní rodina, je výrazně vyšší, než počet žadatelů o některou formu NRP z téhož etnika. Naprostou většinu tvoří u nás žadatelé z majority.

Snad si zde mohu dovolit jeden postřeh z mé nedávné pracovní stáže v Londýně v oddělení Fostering Services v oblasti Hammersmith-Fulham. Tato čtvrt' je multietnická a multináboženská, žijí zde vedle sebe velmi rozdílné socioekonomické vrstvy a značná část dětí zde žije na či pod hranicí chudoby. Právě děti minoritních etnik tvoří velký podíl z těch, které se dostávají do pěstounské péče. Přestože ve Velké Británii je prakticky nemyslitelné, aby se (i dlouhodobý) pěstoun vymezoval vůči etniku svěřeného dítěte, úřady se snaží umístit' děti přednostně do rodin stejného kulturního/etnického zázemí. Jedním z důvodů, proč jsou v tomto snažení úspěšné, je to, že i pracovníci úřadu sami pocházejí z různých etnických a sociokulturních skupin. Kromě toho průběžně organizují aktivní náborové pěstounů, cílené na zájemce z toho etnika, které děti je aktuálně třeba umístit' do náhradní rodiny.

V našich podmínkách se děti z jiného etnika, zejména děti romské, dostávají do péče náhradní rodiny shodného etnika téměř výhradně v případě péče příbuzných, ačkoli díky účasti na „přípravách“ v různých krajích vnímám mírný nárůst žadatelů z řad Romů. V těchto případech obvykle není třeba žádné zvláštní podpory etnické identity dítěte z vnějšku, ačkoli projektu Naše romské dítě / Amaro drom, o kterém se zmíním dále, se čas od času účastní i klienti-pěstouni a osvojitelé s romskými kořeny; buď proto, že i oni v dětství vyrůstali v náhradní neromské rodině, nebo přicházejí načerpat informace, ke kterým se sami hůře dostávají, případně chtějí

se svěřenými dětmi absolvovat průběžné vzdělávání pěstounů v prostředí, kde se cítí bezpečně a přijímaně.

Paradox „běžnosti“ náhradní rodinné péče se zachováním etnické identity dítěte

Jak uvádí Hofschneiderová, vycházejíc z článku 20 Úmluvy o právech dítěte: „Pěstounská péče, stejně jako jakákoli jiná forma náhradní péče, by dítěti měla zajistit především ‚běžnost‘, tedy co nejvíce přirozené prostředí.“⁶ Zároveň zmiňovaný článek 20 Úmluvy stanovuje pro případ umístění dítěte mimo jeho rodinu: „Při volbě řešení je nutno brát ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.“⁷ Tím se dostáváme k paradoxu, kdy jsou na náhradní rodinu dítěte s odlišným etnickým původem kladeny dva zdánlivě protichůdné požadavky: vychovávat dítě co nejvíc přirozeně - a zároveň respektovat a rozvíjet jeho (rozdílnou) etnickou identitu. Podle Matějčka „Potřeba pozitivní identity je jednou ze základních psychických potřeb, které musí být uspokojovány v náležitě míře a ve vhodné době, má-li se lidská osobnost vyvíjet zdravě.“⁸ Potřeba a nutnost pečovat o sebe-vědění a pozitivní vnímání svého původu je u dítěte o to větší, jedná-li se o etnikum, jehož tělesné znaky se liší od majoritních (tvar očí, odstín pleti, barva vlasů apod.), případně má daná etnická skupina marginalizované postavení ve společnosti. Tyto skutečnosti kladou na budování pozitivní identity a sebezpřijetí dítěte velké nároky, jimž těžko může být schopno dostát samo, bez pomoci svých nejbližších.

Etnicky smíšená rodina

Klíčem k porozumění zdánlivému paradoxu může být uvědomění, že rodina se přijetím dítěte odlišného etnika stává rodinou etnicky smíšenou, v níž každý z jejích členů má právo na udržování kontinuity v oblasti své identity. Podobně jako manželé, pocházejí-li každý z jiného etnického či sociokulturního prostředí, musí spolu vytvořit takový model rodinné kultury, která poskytne pro každého z nich dostatek prostoru pro vlastní rozvoj své identity, i rodina, přijímající dítě s odlišným etnickým původem, by měla tomuto dítěti umožnit poznat své kořeny a poskytnout mu potřebnou podporu v jeho zájmu o kulturu, historii, jazyk, komunitu a další atributy jeho etnika.

6 HOFSCHEIDEROVÁ, A. Pěstounství jako služba dítěti. In: *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR*. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 2018, s. 50

7 *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. [cit. 2020-11-08]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rtp/vybory/pro-prava-dite/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>

8 MATĚJČEK, Z. (ed.) *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994

Rozdíl je v tom, že zatímco u uvedených hypotetických manželů si každý z nich nese základy své identity ze svého dětství, dokáže udržet jejich kontinuitu vlastními silami a aktivně ji vnášet do společné rodinné identity, dítě obvykle má takové základy sporadické, pokud vůbec nějaké, a je odkázáno na podporu a aktivitu svých náhradních rodičů. Ti však v oblasti jeho kultury mohou mít na počátku znalosti ještě menší. Je však na jejich zodpovědnosti a lásce k dítěti, aby společnými silami vytvořili takový rodinný model, v němž bude prostor i pro sdílení prvků kultury, kterou do ní vnáší přijaté dítě.

Podpora pozitivní etnické identity dítěte

Je na posouzení pracovníků krajských úřadů, potažmo soudů, aby odhalili případná rizika v oblasti podpory budování identity dítěte u zájemců o přijetí dítěte etnicky odlišného. Jsou jimi zejména určité motivace, mezi něž patří například snaha o urychlení doby čekání na zprostředkování (varovným signálem je požadavek na dítě „bez výrazných etnických rysů“), tzv. barvoslepost, neboli bagatelizace specifických potřeb dítěte, nebo naopak snaha společensky se angažovat přijetím dítěte z marginalizované skupiny,⁹ případně tzv. spasitelský komplex, kdy vnitřním motivem zájemce je možnost realizovat se jako zachránce. Zájemce, který přijme dítě s odlišným etnickým původem, by měl být připraven a ochoten od počátku aktivně a otevřeně pomáhat dítěti budovat pozitivní identitu, bez tabuizování jeho původu. Měl by si být vědom předsudků a mýtů, které se k danému etniku v sociálním povědomí vážou, měl by je umět rozpoznat u druhých i sám u sebe a adekvátně na ně reagovat.

Příkladem je klasická situace malého romského dítěte, kterému se zalíbí kamarádovo autíčko natolik, že neodolá a autíčko si odnese domů. Pěstoun či osvojitel, který si není vědom působení svých zvnitřněných předsudků, může zpanikařit a začít spřádat fantazie o tom, že jeho přijaté dítě jednou skončí jako zloděj-recidivista, neboť právě potvrdilo, že „Romové kradou“. Kdyby se stejná situace odehrála s jeho vlastním biologickým dítětem, pravděpodobně by jen operativně vyřešil navrácení autíčka majiteli a příhodu by nedával do žádné spojitosti s budoucností malého provinilce.

Předsudkům mohou podléhat bohužel i odborníci, když např. u neklidného romského dítěte usoudí, že jde o „typický temperament“, aniž by prověřili možné příčiny (ADHD, neřešené psychické problémy atd.), či jsou nemile překvapeni, když dítě asijského původu není podle jejich předpokladů pilné a svědomité. Náhradní rodiče i odborníci by si měli být vědomi, že dítě

si do nové rodiny může přinášet následky citových zranění, způsobujících zvláštnosti v chování, které mohou být chybně interpretovány jako charakteristika daného etnika.

Ke zdravé podpoře identity samozřejmě nepatří ani vnučování domnělých typických zájmů dítěti, pokud o ně nestojí (zpěv a tanec romskému, zájem o asijskou kuchyni vietnamskému dítěti). Je vhodné nenásilně a věku přiměřenou formou nabízet společné poznávání jeho kultury, historie či jazyka například pomocí pohádek, hudby, knih, audiovizuálních materiálů, návštěvou kulturních událostí, kontaktem s vrstevníky. Dítě by mělo postupně získat identifikační vzory z řad osob téhož etnika, a to jak veřejně známých osobností, tak i „obyčejných lidí“ ze svého okolí.

Příklad podpůrné aktivity pro rodiny s dětmi s romskými kořeny

Od roku 2004 je realizován nezávislý projekt Naše romské dítě / Amaro drom, který vznikl ve Středisku náhradní rodinné péče v Praze a nyní působí pod křídly Centra pěstounských rodin Hradec Králové za finanční podpory Fondů EHP a Norska. Má celorepublikovou působnost a těžiště jeho činnosti tkví v pravidelných jednodenních setkáních a letních týdenních pobytech pro rodiny s romskými dětmi. Letos jsme vyšli vstříc poptávce odrůstajících dětí a přidali jsme ještě 2x ročně víkendy pro dospívající a pravidelnou online výuku romštiny. Výuku romštiny již od dubna 2020 využívá také skupinka pěstounů a osvojitelů. Realizační tým projektu je složen z českých a romských lektorů, dále ze skupiny převážně romských studentů - asistentů programu a na setkáních je doplňován o externí romské hosty, kteří besedují s dospělými i s dětmi, přinášejí nová témata a sdílejí své životní zkušenosti. Setkání a pobyty mají vždy své téma, které zážitkovou a hravou formou nabízí rodinám informace o některém z aspektů romské kultury, historie či jazyka. Projekt má své webové stránky¹⁰ a průběžně informuje o dění v romské kultuře a zajímavých aktivitách pro děti i celé rodiny v uzavřené facebookové skupině, kterou členové (v současné chvíli je to přes 200 osvojitelů a pěstounů) využívají také ke sdílení zkušeností a vzájemné podpoře. Spolupracuje opakovaně také s Muzeem romské kultury v Brně.

9 SCHOOLEROVÁ, J. E. *Adopce, vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů, 2002

10 www.romskedite.cz; e-mail: romskedite@seznam.cz

Návykové látky, biologický rodič a pěstounská péče

Problematika zneužívání či závislosti na návykových látkách se v našich podmínkách velice často propojuje s komplikovanou rodinnou situací a následně i s dětmi takto ohroženými. Pro adekvátní řešení bývá nezbytná multioborová spolupráce, a to odborníků z oblasti adiktologické, sociálněprávní, lékařské, psychologické, ale následně i řady dalších. Právě nutnost této multioborové spolupráce a často akutnost a naléhavost řešení je jedním z faktorů, které jsou velmi náročné a mohou, zvláště v současné době ovlivněné mimořádnou situací a omezeními v souvislosti s covidovou epidemií, vést k nejednoznačným rozhodnutím. V oblastech, o kterých pojednává tento příspěvek, se nejčastěji setkáváme se zneužíváním alkoholu a pervitinu, méně pak opiátů, i když samozřejmě výskyt dalších látek, často ve formě kombinace souběžného užití více látek, není ojedinělý. Trend výrazného podceňování rizik alkoholu vůči nealkoholovým drogám, bohužel podle mého názoru, přetrvává a vede k pozdějšímu řešení ochrany dětí z takto ohrožených rodin.

Situace, se kterými se nejčastěji setkáváme, jsou tyto:

Rodina je dlouhodobě ohrožena zneužíváním alkoholu, (případně v kombinaci s jinými nealkoholovými látkami), a to jedním nebo oběma rodiči

Typickým rysem bývá dlouhodobé nezjištění či mylná interpretace tohoto problému v rodině, v důsledku toho míra ohrožení pro děti je po delší dobu pro okolí nezřetelná a mylně interpretována. Na situaci následně upozorní pedagogický pracovník až poté, co dítě nastoupí do předškolního či školního zařízení a začne se projevovat nápadnostmi vůči svým vrstevníkům, případně někdo z okolí dítěte. Děti se např. velmi často za situaci doma stydí, jsou nekomunikativní, uzavřené, s výkyvy ve školních výkonech, spolupráce rodičů se školou bývá obtížná. Dopady na psychosociální vývoj dítěte žijícího dlouhodobě v rodině takto ohrožené bývají podceňovány právě častěji v souvislosti s alkoholismem rodičů. Zcela nezbytným prvkem řešení je nejen pomoc a případně adiktologická léčba rodiče, ale také práce s celým rodinným systémem a dlouhodobá péče o psychický stav dítěte.

Autorkou textu je PhDr. Ilona Preslová, která vystudovala psychologii na FF UK, je akreditovanou adiktoložkou, psychoterapeutkou, supervizorkou, odbornou asistentkou na 1. lékařské fakultě UK, autorkou řady odborných a metodických materiálů především v oblasti práce problematiky zneužívání návykových látek a dopadů na rodinu a děti. V současnosti působí v organizaci SANANIM z.ú jako odborný garant a zároveň vedoucí projektu Centra komplexní péče o dítě, a také ve své Soukromé psychologické praxi. Dlouhodobě je činná jako lektor přípravných kurzů pro žadatele o náhradní rodinnou péči, jako garant a lektor akreditovaných kurzů, je zapojena do řady projektů zaměřených na podporu a péči rodinám ohroženými závislostmi.

Záchyt novorozence s prokázaným pozitivním nálezem návykové látky v porodnici

Vzhledem k tomu, že uživatelky nealkoholových drog bývají více než v 90% v reprodukčním věku a zkušenosti ukazují, že možnost otěhotnění výrazně podceňují a přehlížejí, setkává se personál na porodnických a novorozeneckých odděleních s těmito novorozenci pravidelně. U těchto žen se často jedná o neplánovaná těhotenství, s nedostatečnou prenatální péčí, neutěšenou sociální situací a neujasněným postojem k mateřství. Možnosti pomoci a podpory se odvíjejí od řady faktorů, jako je např. motivovanost rodičky k další péči o dítě, podpora ze strany širší rodiny, případně partnera, sociálněekonomická situace rodiny, míra rozvoje adiktologické poruchy, ale také nabídka možnosti souběžné léčby matky s udržením vazby na dítě, schopnost a ochota komunikovat s rodičkou krátce po narození dítěte, orientace v problematice a multioborová spolupráce mezi zdravotnickými, sociálními a adiktologickými institucemi. Matky nemívají kvalitní sociální zázemí, kam by se mohly s dítětem po porodu vrátit a zároveň mají nevyřešený postoj k dalšímu užívání drog, což komplikuje možnosti kvalitní péče o dítě, a to v některých případech vede k intervenci ze strany orgánů sociálně-právní ochrany dětí z důvodu rizika ohrožení nebo narušení příznivého vývoje dítěte. Přes veškerý pozitivní vývoj v oblasti spolupráce a informovanosti v problematice, což je významné v kvalitě vyhodnocení závažnosti konkrétní situace, se setkáváme s velkou mírou subjektivity v procesu vyhodnocení závažnosti situace a následném rozhodnutí o dalším osudu dítěte.

Jedním z nejdůležitějších cílů poporodní péče o uživatelky návykových látek je sanace rodiny. Potvrzuje se, že úspěch sanace bývá jednak podmíněn zajištěním primárního kontaktu matky a dítěte po porodu, a také případnou podporou širšího rodinného zázemí. Komunikace s těhotnými a matkami uživatelkami je mnohdy velmi obtížná, nezřídka se liší jejich vnitřní prožívání a postoje od toho, co prezentují navenek. Velmi často se u nich setkáváme v anamnéze s traumatickou událostí, jako např. se sexuálním zneužíváním či fyzickým násilím v dětství a dospívání, šikanou, úmrtím v rodině, bezdomovectvím. S tím také může souviset častá absence zkušeností z původní rodiny, narušený či nefunkční vztah s vlastní matkou a absence podpory ze strany blízkých. Nejistota, neobratnost a obava ze selhání v péči o dítě vede nezřídka k projevům nezájmu až hostility vůči pomáhajícím institucím. Neujasněný vztah k dítěti a mateřství vůbec a zároveň nedořešený adiktologický problém velmi komplikuje vyhodnocení celé situace a nabídnutí adekvátní pomoci matce a ochrany dítěti.

Děti z rodin ohrožených zneužíváním návykových látek tvoří jednu z nejčastějších skupin, které jsou umístěny do náhradní rodinné péče. Přijetí dítěte závislých rodičů do náhradní rodinné péče bývá někdy doprovázeno řadou obav, předpokladů, omylů či očekávání. Mezi ty nejčastější patří:

- Nedostatečné či zkreslené informace o vlivu návykových látek v graviditě matky na dítě
- Značná míra subjektivity v postoji k adiktologickým poruchám
- Nejednotnost postupu ve vyhodnocení závažnosti ohrožení dítěte
- Obavy z doznívajícího abstinčního stavu novorozence
- Nepřesná diagnostika prognózy vývoje dítěte
- Odlišná norma (hygieny, výchovných stylů...) původního prostředí dítěte. Nejasná pravidla komunikace a kontaktů dítěte (pěstounů) s biologickým rodičem
- Nedostatečná multioborová spolupráce aj.

Vyhodnocení závažnosti a akutnosti umístění dítěte z biologické rodiny do náhradní rodinné péče je jeden z nejnáročnějších úkonů, se kterým se musí orgány sociálně-právní ochrany potýkat. V praxi se velmi často obrací s dotazy na adiktology, zda je rozsah užívání a závislosti rodiče důvodem k této intervenci v rodině. Míra adiktologické poruchy je však pouze jedním faktorem, který k vyhodnocení může sloužit, navíc dopady a důsledky návykových látek jsou u každého uživatele velice subjektivní, nezřídka překryté řadou dalších okolností. Výrazně vypovídající hodnotu mívá aktuální a zcela konkrétní stav, jak péči a výchovu rodič zvládá či jak se k dítěti vztahuje, než to, jakou látku užívá. Zkušenosti z poslední doby jen potvrdily, že v období omezujících opatření proti šíření onemocnění COVID-19 může být řešení výše uvedených situací velmi náročné pro všechny zúčastněné strany a může přinášet riziko nedostatečného prostoru k vyhodnocení dané situace. Vedle výše uvedených situací se můžeme samozřejmě v praxi setkat také s adiktologickým problémem u nezletilého, často spojeného s řadou dalších především výchovných, psychických a vztahových potíží, které rodina nezvládá nebo popírá, na tyto otázky však není příspěvek zaměřen.

Praxe s Formulářem pro vyhodnocení rizik kontaktu dítěte v NRP s biologickou rodinou

Autorkou textu je Mgr. Ria Černá, sociální pracovníce a psychologka. Od roku 2009 pracuje v Amalthea z.s. s dětmi z náhradních i ohrožených rodin, jejich rodiči a pěstouny. Organizace Amalthea z.s. poskytuje služby pro děti a jejich náhradní rodiny a ve spolupráci s Krajským úřadem Pardubického kraje vyhledává nové pěstouny. Organizace se dále zabývá podporou biologických rodin, poskytuje sociálně-aktivizační službu pro rodiny s dětmi a nabízí terapeutické služby.

Při práci s dítětem a jeho náhradní rodinou stojí pracovníci před zásadní otázkou, jak správně nastavit kontakt s biologickou rodinou. K tomu se jako pomocník v praxi osvědčil formulář a manuál, který je v Amalthee používán, a je určen pro pracovníky doprovázejících organizací i OSPOD.

Formulář pro vyhodnocení rizik kontaktu (dále jen Formulář) zachycuje 69 rizikových situací - na straně rodiče, dítěte a pečující osoby, které mohou při kontaktu nastávat. Vyplněním formuláře lze získat kompletní přehled existujících rizik u právě probíhajícího kontaktu. Manuál Kontakt dětí v NRP s biologickou rodinou pak přináší informace, jak Formulář správně využívat a také doporučení pro praxi. Manuál i Formulář je volně dostupný na www.kontaktdetivnrp.cz.

V Amalthea z.s. se Formulář stal jedním z povinných nástrojů, které musí sociální pracovníci používat. Vždy, když nastavujeme kontakt, ale také v těch případech, kdy kontakt neprobíhá a není vlastně jasné, proč. Příspěvek popisuje nejčastější problémy, se kterými se v praxi s Formulářem a nastavením kontaktu potýkáme, a cesty k jejich řešení.

„Zjistím, co všechno nevím“

Tohle zjištění ukazuje, že využití Formuláře bylo na místě. Bez potřebných informací není možné nastavit pro dítě kontakt správně. Pro pracovníky to však bývá frustrující, znamená to spoustu další práce – volat na OSPOD a doptávat se, sehnat rodiče a motivovat ho k setkání, vysvětlovat dítěti, proč nemůže být kontakt hned. Někdy se stává i to, že pracovník zjistí, že některé riziko prostě sám nedokáže zhodnotit, že neví. To ukazuje na nutnost metodické konzultace s kolegou – velmi pravděpodobně totiž půjde o klíčové riziko. A my musíme mít jasno, že víme, co děláme. Nejde o to „mít to vyplněné“, jde o proces přemýšlení nad tím, co všechno musím vědět před tím, než rozhodnu, jak často a jakou formou se dítě s rodičem bude vídat.

„Mám vyhodnoceno, ale stejně nevím, co dál“

Zvláště začínající pracovníci bývají zklamáni, že jim Formulář neříká, co teď mají dělat. V praxi se nám osvědčuje, že začínající pracovník konzultuje vyplněný Formulář se služebně starším kolegou, hledají další kroky ke zmírnění rizik společně. Zároveň klíčem je sdílení výstupů Formuláře s těmi, kdo se podílí na rozhodování o kontaktu – tedy s pracovníkem OSPOD, psychologem či pracovníkem sociálně-aktivizační služby pro rodiče s dětmi, pokud ji biologičtí rodiče využívají. Formulář může být odrazovým můstkem pro diskuzi, možností, jak sladit optiku, s jakou se na kontakt díváme. Teprve společné rozhodování všech zúčastněných, s maximálním zapojením rodičů, pěstounů a starších dětí, přináší pro dítě správně nastavený kontakt.

„Nestihám to vyplnit, praxe je rychlejší než papír“

Pokud bychom se na Formulář dívali jako na „vyplněný papír“, pak je to jistě pravda. Praxe opravdu často předbíhá papíry. Nicméně smyslem mapování a hodnocení rizik pomocí Formuláře je přemýšlení o kontaktu jako o procesu. Formulář nás má donutit zastavit se, zpomalit, podívat se na možný kontakt ze všech úhlů pohledu, srovnat si pro sebe důvody, proč kontakt ano a proč kontakt ne. A umět poté vysvětlit dítěti i ostatním, jak to s kontaktem bude dál. V naší praxi se opakuje zkušenost, že pracovníci přinášejí své „případy“ na interní kazuistické semináře a jsou tak trochu ztraceni v záplavě informací, v přáních dětí, v právech rodičů, v nárocích pěstounů, v očekávání od OSPOD, ve vlastních subjektivních představách o kontaktu. A to vše si samozřejmě velmi často protirečí. Je pak těžké rozhodovat, zvláště pokud jsme pod časovým presem. Tím spíše je ale třeba zpomalit, resp. zastavit se. A často jsme v příběhu dítěte tak ponořeni, že nás musí zastavit někdo zvenku a jednoduše říct: „A jak Ti vyšla rizika ve Formuláři?“

A znovu platí, že vyplněný Formulář nás nespasí, ale může výrazně pomoci při plánování dalších konkrétních kroků k zajištění bezpečného kontaktu.

„Jsem jediný, kdo to chce řešit ,tak detailně“ “

Právě s takovou zkušeností z terénu se někdy vrací naši pracovníci do týmu a hledají hranici, jak moc zjištěná rizika „hrotit“. Služebně starší a zkušenější pracovníci mají někdy tendenci to „trochu nechat běžet“. To je jistě na místě a v pořádku, pokud to pro dítě „běží dobře“. Čím méně formálnosti, tím lépe. Bohužel spíše se stává, že to sice běží, ale vlastně nikdo neví jak a dítěti se nedaří. A nikdo neví, proč. Tady je pak detail skutečně na místě. Dokud nebudeme vědět, jak dítě kontakt s rodičem prožívá, jaké má o rodiči fantazie, čeho se obává, proč o kontaktu nemluví, či proč ho najednou odmítá – nemůžeme ho nikdy nastavit dobře. V detailu stojí za to být také s rodičem – v přípravě na kontakt i po něm. A samozřejmě s pěstouny – jediné při detailní práci s nimi můžeme zachytit i jejich nevědomé signály toho, jak vnímají kontakt oni. Právě to totiž předávají i svému přijatému dítěti.

„Rizika jsou jasná, a přesto kontakt běží dál“

Ani to není v naší praxi ojedinělé. Pokud je pracovník přesvědčen o škodlivosti nastaveného kontaktu pro dítě, konzultoval své zjištění a přesvědčení s vedoucím pracovníkem a existuje o tom týmová shoda, je třeba vyzkoušet všechny možnosti změny nastavení kontaktu. Schůzka s pracovníkem OSPOD, ev. za přítomnosti jeho vedoucího, přizvání psychologa ke zhodnocení prospěšnosti kontaktu pro dítě, svolání případové konference, žádost o metodické vedení ze strany Krajského úřadu, návrh na změnu kontaktu přímo k soudu. Tyto kroky by se neměly předbíhat, někdy je však třeba dělat je hodně rychle, pokud ten předcházející nenese potřebnou změnu.

Je na místě připomenout, že neexistuje jen „jedna pravda o kontaktu“, je přirozené, že pracovníci mají různé představy o jeho nastavení. Nicméně i tak by se měli v rámci diskuze a spolupráce názorově sladit na tom, co je dobré pro konkrétní dítě, a to pak společně zajistit. Návrh k soudu „proti všem“ by měl být opravdu až poslední možností... Přesto se ji nebojme využít, dítě samo si to zařídit nemůže...

Existence Formuláře nám v každodenní praxi pomáhá udržet pozornost u tématu, které považujeme v náhradní rodinné péči za klíčové. Tím však není jen kontakt. Ale spíše to, jak se dítě vyrůstající v náhradní rodině s touto skutečností vyrovnává, jak přemýšlí o své minulosti, zda dokáže spokojeně žít v přítomnosti a zda před sebou vidí svou budoucnost. Spolupráce s jeho biologickými a náhradními rodiči je pro toto všechno nutnou podmínkou.

Příklad využití mezioborové spolupráce při práci s ohroženou rodinou

Centrum Protěž bylo založeno v roce 2016. Vzniklo po oddělení projektů sociálně-právní ochrany dětí od ostatní činnosti rodinného Centra Generace, které v Liberci působilo v letech 2006 - 2018. Základní činností je doprovázení pěstounských rodin podle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013. Centrum Protěž patří k těm, kteří si hluboce uvědomují význam dobrého rodinného zázemí pro zdárný vývoj dětí a jejich budoucnost, a proto se snaží podle požadavků zákona a svých nejlepších možností a sil podporovat pěstounské rodiny, které potřebným dětem poskytují náhradní rodinnou péči. Centrum Protěž spolupracuje s rodinami, se kterými pracovníci uzavřeli Dohodu o výkonu pěstounské péče. Potřebnými dětmi jsou děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat v péči svých vlastních biologických rodičů. Pěstouny se tedy často stávají příbuzní těch, kteří selhali v roli matky nebo otce. Jedná se o tzv. příbuzenskou pěstounskou péči. Pěstounem bývá tedy prarodič, nebo jiný rodinný příslušník.

Centrum Protěž v současné době doprovází 50 pěstounských rodin, z nichž 34 jsou prarodiče a 4 jiní rodinní příslušníci, kteří pečují o svěřené dítě. Pro potřeby tohoto pojednání se pracovníci pokusili vyhledat příčinu selhání péče biologických rodičů:

Návykové látky

Jiné důvody

Srovnání situace biologických rodičů v době odebrání dětí a v současnosti, kdy jsou děti v pěstounské péči prarodičů a s biologickými rodiči mají nějaký kontakt:

Přetrvávající závislost alespoň u jednoho z rodičů

Abstinující

Autorkou textu je ředitelka centra Protěž, Světluše Jiráňová, DiS. Centrum Protěž (PRO rodiny s TĚŽším příběhem) v současné době nabízí doprovázení pěstounských rodin včetně kontaktů dětí s biologickými rodinami a pomoc rodinám s dětmi ve vztahových krizích včetně asistovaných kontaktů dětí s odloučenými rodiči. Centrum Protěž se dále zabývá vyhledáváním nových pěstounů a těm stávajícím poskytuje vzdělávání, podporu a pomoc.

Sdružení Most k naději vzniklo v roce 1995. Samotný vznik organizace byl motivován zhoršující se situací v oblasti zneužívání drog a nárůstu HIV/AIDS, dále pak sociálně vyloučenými komunitami a lokalitami, včetně progradujícího rozmachu sociálních patologií v nejpostiženějších částech severočeského regionu. Most k naději zřídilo zastřešovací sekci pod názvem Dům humanity. Dům humanity je komplex budov a prostor v Liberci, Mostě, Oseku, Bílině, Jablonci nad Nisou a v Janově, který v sobě soustřeďuje jednotlivé sociální služby, činnosti a další odborné sekce: například K-centrum Liberec, K-centrum Most, Terénní programy Liberec, Terénní programy Most, Linku duševní tísně, HIV/AIDS poradnu, Gay linku pomoci, různé dílčí programy zaměřené na práci s alternativně odsouzenými či s problémovou mládeží a menšinami. Dům humanity Mostu k naději je filozofickou reflexí mezioborového zaměření instituce a svým názvem vlastně říká: Človče, máš-li problém, přijď nebo zavolej, napiš, vkaž nám – pokusíme se najít společně mosty k naději – pomůžeme ti hledat nezávislost, důvěru a normalitu a kontakty na ty, kteří ti pomohou.¹

Pracovníci K-centra kromě jiného také podporují rodinné příslušníky a další blízké osoby ve zvládnutí zátěžových situací, kterým jsou vystavováni v důsledku závislostního chování blízkého člověka.

Zástupci obou výše uvedených organizací se pravidelně účastní komunitního plánování města Liberec a jsou členy pracovní skupiny pro děti a mládež města Liberec. Přínos **Komunitního plánování** a pracovní skupiny pro **děti a mládež** města Liberce vidí pracovníci mimo jiné v příležitosti k setkávání pracovníků různých organizací, jejichž cílové skupiny se více či méně protínají.

¹ zdroj <http://www.mostknadeji.eu/o-nas/> zkráceno

Po jednom setkání pracovní skupiny Komunitního plánování na jaře 2019 došlo k neformálnímu rozhovoru pracovnice Centra Protěž s pracovníky K-centra (Most k naději), z něhož vyplynulo, že skupina „spoluzávislých“ – rodičů nebo jiných rodinných příslušníků uživatelů drog, se překrývá se skupinou příbuzenských pěstounů, pečujících o děti uživatelů. Výsledkem rozhovoru bylo navázání spolupráce.

Realizace spolupráce

Odborní pracovníci K-centra se sociálními pracovníky Centra Protěž naplánovali pro příbuzenské pěstouny (rodiče a jiné rodinné příslušníky uživatelů drog) podpůrné skupiny. Centrum Protěž vytypovalo mezi svými klienty ty, kteří jsou vedle péče o svěřené dítě zatíženi přímými dopady životního stylu osoby závislé na návykových látkách. Tito pěstouni plní své povinnosti, mezi které patří mimo jiné umožňovat dítěti kontakt s biologickým rodičem. Jsou tedy přímo konfrontováni se závislostí nebo jejími důsledky u svých dětí.

Vytipovaným pěstounům byla nabídnuta a doporučena účast na podpůrných „rodičovských“ skupinách, které probíhají pod vedením odborných pracovníků K-centra. Místem setkání je Centrum Protěž, kde to pěstouni znají a jsou zvyklí zde absolvovat řadu svých povinných vzdělávání. Reakce pěstounů na nabídnutou aktivitu byly různé, od opatrného souhlasu k jednoznačnému odmítnutí.

Centrum Protěž doprovází 50 rodin, ve kterých je celkem 64 pěstounů. Z nich má zkušenost se závislostí syna nebo dcery nebo jiného rodinného příslušníka 38 pěstounů. Tito příbuzenští pěstouni jsou tedy vhodní do podpůrné skupiny. Asi u poloviny z nich byly shledány objektivní překážky pro setkávání se v podpůrné skupině. Z ostatních vhodných příbuzenských pěstounů navštívilo alespoň jednou podpůrnou skupinu 7 z nich.

Podíl zapojení pěstounů do podpůrných skupin je znázorněn zde:

Celkový počet pěstounů bez ohledu na důvod odebrání dětí

Jednotliví pěstouni vhodní do podpůrných skupin

Účast pěstounů alespoň na jedné podpůrné skupině

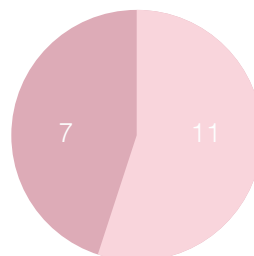
V období od dubna 2019 do března 2020 se uskutečnilo 7 setkání podpůrné skupiny pro příbuzenské pěstouny, s účastí od 2 do 5 osob. Průměrná účast na jedné skupině byla 4 osoby. Pracovníci K-centra hodnotili skupinu jako velmi dobrou a spolupracující. Centru Protěž nevznikly realizaci podpůrných skupin žádné náklady, lektoři K-centra setkání lektorovali na vlastní náklady. Realizace podpůrných skupin byla přerušena v důsledku vládních protiepidemických opatření.

Vzniklý čas využil tým doprovázejících pracovníků Centra Protěž k vyhodnocení dosavadní spolupráce a přínosu pro pěstouny. Pěstouni hodnotili setkání pozitivně hlavně zpočátku, většinou udávali, že více než 3-4x přijít nechtějí. V tom se rozcházejí s lektory K-centra, kteří vidí význam v dlouhodobém působení. Příčina je spatřována v neochotě pěstounů „otevírat staré rány“ a zaobírat se příliš minulým těžkým příběhem jejich rodiny.

Nastavená spolupráce Centra Protěž s K-centrem přinesla i další užitek. Např. při ukončování spolupráce s rodinou z důvodu předání dítěte zpět rodiči, dříve uživateli drog, byl tento rodič navázán na K-centrum. Záměrem bylo, aby takový rodič nezůstal zcela bez podpory, když do pěstounské podpory již nespadá, ale současně je jako dřívější uživatel návykových látek ohrožen recidivou.

Dalším příkladem přínosu spolupráce obou organizací bylo navázání zletilého dítěte z pěstounské péče na K-centrum. Toto již zletilé dítě se potýkalo se závislostí svých biologických rodičů. Kontakt s nimi už vykazoval známky „spoluzávislosti“ – rodiče své zletilé dítě neúměrně zatěžovali a vyžadovali od něj služby nepřiměřené jeho věku.

Vizí obou organizací je pokračovat v započaté spolupráci a získat pro účast na podpůrných skupinách další pěstouny. Konkrétně by tým pracovníků Centra Protěž rád získal ke spolupráci s K-centrem dalších 11 pěstounů.

- Zapojení stávajících pěstounů do podpůrných skupin
- Zapojení nových pěstounů do podpůrných skupin

Jsme v tom spolu

Rok 2020 nebude asi u většiny z nás zapsán právě nejlépe. Ačkoli se nám daří v každodenní práci, vidíme výsledky práce s rodinami a dětmi, máme mnoho pěkných příběhů s dobrým koncem, neuvěřitelně jsme si poradili s náporům všech opatření a v zásadě během pár dní byli schopni zásadně změnit naše fungování jako organizace, i směrem ke klientům, vše je zastřešeno tím zásadním – pandemií COVID 19. Není hodiny, abychom o ní nečetli, neslyšeli, neřešili důsledky, které přináší.

To vše generuje strach. Strach, který se čím dále více stává našim hlavním nepřítelem a který generuje, a ještě bude generovat mnoho problémů. Naším cílem pro následující období proto musí být naučit se s tímto strachem pracovat, a především pomáhat rodinám a všem jejich členům čelit jeho důsledkům.

Nebude to doba snadná. Především proto, že se zásadně mění reakce lidí kolem nás. Strach je v tomto ohledu nevyzpytatelný partner, který u lidí spouští mnohdy nečekané reakce. Začasté především proto, že si nechceme přiznat, že se něčeho bojíme. Současná situace je toho neuvěřitelně silným důkazem. Začíná to již u toho, že z mnoha lidí se stávají odpírači reality. Je samozřejmě možné unikat ze strachu před tím, čemu nerozumím a čeho se bojím k odpírání, to s sebou ale mnohdy přináší velký nesoulad s okolím, či obecněji se společností. Rozkol, který v důsledku popírání problému a jeho zlehčování do společnosti takoví lidé přináší, může vést až k vzájemné nenávisti, která se může projevat nejrůznějšími vnějšími /agresí/ i vnitřními /deprese/ projevy.

Nebudme pesimisté

Stejně jako každý den vyjde slunce, i tato krize přejde, a nakonec bude důležitým to, co jsme se v rámci ní naučili, kam jsme se posunuli, co jsme díky ní pochopili. Jako společnost /globálně/ jsme stáli na pomyslné hraně již dlouho, a bylo před námi mnoho výzev, kterým jsme se více či méně vyhýbali. Věřme, že tento ohromný šok některé z těch pozitivních změn uspíší, a že se svět nakonec stane o něco lepším místem k životu. Svět se kupředu posouvá až v krizích. Je to smutné, ale je to, bohužel, tak.

To zásadní nyní ale je, abychom tento optimismus a naději šířili také kolem sebe. Uklidňujme klienty, že nakonec bude dobře. Protože ono bude. Dejme jim vědět, že nejtěžší je problém si

Autorem textu je Zdeněk Soudný, ředitel Dobré rodiny. Dobrá rodina je doprovázející organizace nabízející podporu přechodným a dlouhodobým pěstounům. Posláním Dobré rodiny je rozvoj náhradní rodinné péče pro ty z dětí, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve stabilním prostředí vlastní rodiny. Dobrá rodina poskytuje služby rodinám v celé České republice.

přiznat a začít ho řešit. Potom se již cesta najde. Pomozme jim se strachem, o kterém jsem mluvil výše. Když tohle zvládneme, obstojíme v celé té velké zkoušce, které nyní čelíme.

Nenadálé vniknutí pandemie vneslo zmatek nejen do našich životů, ale také do naší práce. V případě doprovázejících organizací, či obecně do systému náhradní rodinné péče byl přitom tento chaos a zmatek multiplikován. Na jedné straně se odehrával v našich vlastních rodinách a domácnostech, dále na našich pracovištích, ale také v rodinách, které podporujeme. Ať již u rodin, které doprovázíme, tedy které jsou pěstounské, tak také u těch biologických. Do toho se zásadně situace odrazila ve fungování státní správy a samosprávy, ale také soudů. A aby toho nebylo málo, nestačilo řešit jen standardní situace ze standardní doby, ale stále více a častěji se objevovaly situace nestandardní, na které nebyl nikdo připraven, a které si vyžadovaly nikoli nestandardní, ale nově standardizované postupy. Byla to doba, která nás prověřila, a jakkoli ještě není za námi, je zřejmé, že se trvale odrazí v práci doprovázejících organizací, jejich jednotlivých pracovníků, systému práce a standardů, jakožto, samozřejmě, i v nás samých.

Na počátku byl šok a chaos. A ticho

Na začátku všeho bylo slovo, píše se. V případě toho, co se stalo v polovině března 2020 tomu bylo ale právě naopak. Česká republika byla sevřena opatřeními, která nepamatovala, a na které nebyla připravena. Sociálně, právně, pracovně, ale ani lidsky. Takzvaný „lockdown“ přinesl do Dobré rodiny, a jistě nejen do ní, v první řadě nejistotu. Nikoli proto, že bychom si nedokázali poradit s dalším fungováním – ale obávali jsme se toho, v čem máme legislativní oporu. Jak už to bývá – pokud by člověk mohl předpokládat, že se v takové mimořádné době nic nestane, potom by se nemusel obávat ani toho, přijmout rozhodná a rázná opatření. Jenže pomyslnou prověrkou procházíme všichni právě v situaci, kdy se něco děje, a věřte, že s tím máme velké zkušenosti, a tehdy se láme chleba nikoli podle toho, zda byla opatření nastavena smysluplně a adekvátně situaci, ale podle toho,

co říká litera zákona, či ti, kdo ji v daný okamžik vykládají. Nepomohlo ani to, že pro doprovázení je sice potřeba splňovat kvalifikaci podle paragrafu 108 / Kvalifikační požadavky pro výkon činnosti v sociálních službách upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů/, ale doprovázení samo sociální službou není, a proto mnohdy paralela a rada „dělejte to podle 108ky“ nebyla úplně přesná. Tedy na počátku tohoto pandemického chaosu bylo ticho v tom, jak postupovat, co dělat, či naopak nedělat.

Před několika lety jsme měli to štěstí, že jsme začali úzce spolupracovat s americkou organizací, obdobou té naší. Jedním z témat, které nás propojilo, bylo řešení krizových či kritických případů v náhradní rodinné péči. Společný postup jsme tehdy definovali jako „minimalizace traumatu – maximalizace teamu“. Právě s touto zkušeností a na ní navázanými praktickými znalostmi jsme se rozhodli nečekat a realizovat vlastní opatření v rámci pandemie COVID 19. Formou příkazů ředitele jsme spustili krizové řízení naší organizace a všech činností, které realizujeme. V rámci sdílení /snad/ dobré praxe a také v naději na zpětnou vazbu jsme od počátku všechna naše opatření a aktivity sdíleli s dalšími organizacemi, ale také OSPODy, krajskými úřady a mnohými dalšími. A neprodleně jsme o našem fungování informovali také naše klienty a všechny dalších spolupracovníky. Že zveřejňování informací mělo smysl potvrdila, mimo jiné, zvýšená návštěvnost webových stránek Dobré rodiny v této době a také délka pobytu jejich návštěvníků na nich, tedy že si materiály studovali.

Pravidlo, kterého jsme se jako vedení organizace od počátku drželi, bylo stejné, s jakým se setkáváme při instruktáži v letadle ve věci dýchacích přístrojů. Tedy bylo zřejmé, že abychom mohli efektivně a smysluplně fungovat v době strachu, nervozity a nejistoty, musíme především jasně ukotvit naše kolegy, spolupracovníky. Proto první opatření směřovala k nim. Jedině pokud jsme sami schopni „dýchat kyslík z masky“, můžeme pomáhat druhým. V našem případě to znamenalo zajistit kolegům nejen základní bezpečnostní pomůcky /roušky, desinfekci, a další/, ale především jim vymezit bezpečné prostředí, ve kterém se mají pohybovat. Jak se potvrdilo, nejhorší, co by se v dané chvíli mohlo stát, by bylo nechat rozhodování na doprovázejících pracovnících. Ne snad proto, že by neměli vlastní kompetenci rozhodnutí. Ze své podstaty ale upřednostňují v první fázi ty, kterým pomáhají, nad sebou samým, což by rychle vedlo k omezení činnosti organizace a jí nabízených služeb, ve své podstatě následně k celkovému kolapsu. Proto jsme – nutno říci v dané

chvíli na vlastní odpovědnost a s velkým rizikem – zcela změnili výkon našich služeb. Přešli jsme na neosobní doprovázení, realizované prostřednictvím telefonů či on-line prostředí, kde to bylo možné. K tomu jsme vydali manuál, jak takto realizovanou konzultaci maximálně efektivně realizovat, a také jak ji zaznamenat. Kromě toho jsme – paralelně – začali vytvářet dokument otázek a odpovědí pro naše doprovázející, vycházející z toho, že naši klienti, pěstouni, je doslova zavalí dotazy jak, proč a co mám dělat když. I tato informační podpora se v následných dnech ukázala jako správné rozhodnutí, protože nejenže usnadnila /a to zásadně/ práci našim doprovázejícím kolegům, ale také sjednotila postupy v celé republice a všichni naši klienti dostávali stejné informace. Věnovat jsme se museli také službám, které klientům běžně nabízíme, a které byly situací také fatálně dotčeny. Kde to šlo, velmi rychle jsme přistoupili na on-line realizaci. Kde to možné nebylo – at' již z podstaty služby, nebo proto, že klient neměl možnost on-line připojení se, nastoupily telefony. Během března 2020 jsme tak byli schopni přejít v základech naší práce – doprovázení – zcela do systému on-line či telefon s návody, metodikami a radami, ve službách do stejného prostředí tam, kde to bylo možné. Asi největší problém představovaly /a fakticky stále představují/ asistované kontakty, jejichž zastavení či modifikace do neosobního setkávání měly a mají negativní vliv na celý proces a jejich smysl. V době nejpřísnějších opatření nicméně nebylo možné asistované kontakty realizovat, jakkoli jsme se o to snažili například ve venkovním prostředí za dodržení bezpečnostních hygienických opatření. Jak ukázala zpětná vazba od našich kolegů, stejně jako od našich klientů, je při všech těchto službách negativním aspektem již samotná rouška. Jakékoli vybočení, či nestandardnost celý proces dále komplikují a ztěžují. Z tohoto pohledu je nutné zdůraznit, že dopad pandemie do oblasti náhradní rodinné péče bude dlouhodobý a v některých případech dohnat „ztracený čas“ bude velmi nelehké.

Naopak jako poměrně funkční a ve své podstatě smysluplné se ukázalo přenesení vzdělávání do on-line prostředí, a to jak u klientů, tak u pracovníků. Během prvního měsíce krize měla Dobrá rodina překloupenou většinu své nabídky vzdělávání do on-line kurzů, které zohledňovaly některá specifika, jako například potřebu menšího počtu účastníků, celkově jiný přístup k výuce a k interakci. Paradoxně se tak nakonec největší výzvou nastavení tohoto procesu staly administrativní záležitosti se vzděláním spojené, jako jsou například prezenční listiny.

Vyřešit jsme museli den ze dne také dobrovolníky, kteří nám v naší práci pomáhají, doučují,

hlídají, pomáhají organizovat různé aktivity, jsou dětem v nahradí rodinné péči začasť kamarády a rádcí. I v jejich případě jsme se snažili maximum možného přenést do on-line prostředí, či na telefonní linky. Nezpřetrhat vzniklé vazby a komunikaci bylo zásadní.

Zcela jsme změnilí interní fungování. Po většinu roku byl omezen provoz našich poboček, kolegové se na interních schůzkách setkávali on-line, stejně tak probíhaly intervize a supervize. Týmy byly rozděleny tak, aby se navzájem nepotkávaly, především preventivně tak, aby celý tým případně „nespadl“ do karantény. I díky skvělému aktivnímu a velmi odpovědnému přístupu všech našich kolegů i v případě karantény pokračovalo „vzdálené“ doprovázení a nedocházelo tak k individuálnímu jednorázovému přetěžování zaměstnanců. Je nutné přiznat, že rok 2020 a i v současné době pokračující krize si vybírá daň na únavě a vyčerpání pracovníků. To bude klást zvýšené nároky na vedení organizace v následujícím období doznívající pandemie, kdy se tato fyzická i psychická únava projeví plně. Vyloučit přitom nelze ani kolapsové stavy či vyhoření pracovníků.

On-line či po telefonu, doprovázení se nezaostavilo

Jak jsem již zmínil v textu výše, ani mimořádné události posledního roku neznamenal zastavení či dokonce omezení naší základní služby – doprovázení. Jen bylo potřeba nastavit nový standard, či rozšířit ten stávající. Proto jsme připravili základní pravidla pro telefonické a on-line konzultace s našimi klienty.

Proti běžným konzultacím je dnes především potřeba pomoci klientům vyznat se v aktuálně platných vydaných opatřeních. Kromě informací, které pravidelně sdílíme, a které jsou dostupné také on-line na intranetu i internetu Dobré rodiny, je dobré sledovat také další veřejné zdroje. Je nicméně nutné pamatovat na to, že ne každý má přístup k internetu, a ne každý se ve změti současných informací /chaosu/ vyzná. Budme proto průvodcem těm, kteří to potřebují. Strach a stres může vnikat právě z nejistoty.

Příprava doprovázejícího pracovníka na telefonickou konzultaci může být náročnější na čas než příprava na osobní konzultaci, protože vyladění pracovníka při telefonickém hovoru je základ. Emoční vyladění na konkrétního klienta, na jeho osobní kontext, starosti. Je vhodné rodinám srozumitelně komunikovat důvody, proč dochází k dočasnému nahrazení osobní návštěvy v rodině telefonickou konzultací a na jak dlouhou dobu. Případně alespoň kdy lze očekávat upřesnění dalšího postupu. Také děti potřebují

informace o tom, jak bude probíhat komunikace s doprovázejícím pracovníkem nebo pracovníci, aby se cítily bezpečně. Pokud si rodiny vyžádají doplňující informace, je vhodné ocenit jejich aktivitu a zájem. Jedná se o projev budování kompetence místo pasivního postoje. Frekvence telefonického kontaktu by měla být častější, než je zákonná lhůta pro osobní konzultace (min. 1 x za 2 měsíce). Vhodná je individuální domluva s každou rodinou, kdy se doprovázející pracovník/pracovnice opět ozve. Také jak dlouho bude následující telefonát trvat a na jaká témata bude zaměřen. Pěstouni budou vědět, že jejich doprovázející je připraven/připravena pomoci, myslí na ně a na děti.

Zapomínat bychom přitom neměli také na to, že v rámci osobní konzultace bychom měli mluvit s dětmi. Doprovázející pracovník komunikuje náhradnímu rodiči, že mu záleží na udržení kontaktu se všemi členy rodiny i během tohoto složitějšího období. Má v úmyslu dítě osobně povzbudit, vyslechnout si jeho názor, hledat možnosti podpory, aby se mu dařilo. V případě námitek lze použít argumenty, že se jedná o běžný postup, že v jiných rodinách to také funguje dobře, že to tak dělají i jiné organizace, že děti jsou rády součástí dění.

Pokud by doprovázející pracovník rozhovor s dítětem (osobní i telefonický) obhájoval a vysvětloval příliš, mohl by u náhradního rodiče vyvolat předpoklad, že se jedná o „něco navíc“. Starší děti a dospívající by automaticky měli dostat v přítomnosti náhradního rodiče přímý kontakt na doprovázejícího pracovníka s informací, že se s pracovníkem mohou spojit i sami.

Významná je úvodní část telefonátu, které je potřeba věnovat dostatek času a úsilí. Cílem této první části je navázání dobrého kontaktu. Následně je možné monitorovat situaci v rodině prostřednictvím otevřeného mapování režimu dne. Zjišťovat, co konkrétně se v rodinách odehrává. Oceňovat dobré přístupy a strategie v rodině. Vhodné je pečlivě vnímat vývoj, tedy jak se situace v rodině proměňuje. Zda členům rodiny už docházejí nápady, síly, přibývá konfliktů, či nikoliv. Co se podařilo od minula, co se nedaří. Nutné je pružně reagovat na potřeby rodiny. U části pěstounů, kteří nejsou nakloněni spolupráci s doprovázejícím pracovníkem a otevřeností vůči službě doprovázení, může dojít v důsledku pandemie ke změně postoje. V důsledku většího stresu mohou mít vyšší potřebu jakéhokoliv kontaktu – byť ho nebudou využívat tak jako jiní. Tuto skupinu náhradních rodičů může uklidnit pevná domluva, kdy se opět uslyší se svým doprovázejícím pracovníkem.

Jak s povinným vzděláváním?

Uvědomujeme si, že naplňovat některé z dříve běžných povinností je v současném stavu velmi komplikované z mnoha důvodů. Vzdělávání pěstounů je jednou z těchto povinností. Ačkoli MPSV umožnilo převést nesplněnou povinnost vzdělávání do dalšího vzdělávacího období, doporučujeme našim klientům naplnit svou povinnost již v tomto vzdělávacím období, a to změnou struktury, respektive formy vzdělávání. Klienti si tak v Dobré rodině mohou vzdělávání naplnit on-line, samostudiem za využití doporučené literatury, či s využitím např. audio knih, které Dobrá rodina zprostředkovává.

Asistované kontakty, nejbolestivější rána pandemie

Ačkoli je pro nás velmi důležité, aby i nadále pokračovaly kontakty dětí s biologickou rodinou, zdravý je vždy na prvním místě. Proto doporučujeme nastavení kontaktů s osobami blízkými vždy po dohodě s pěstouny a také biologickou rodinou. Pokud situace z jakéhokoli důvodu kontakt neumožňuje, je možné jej realizovat alespoň po telefonu, či on-line formou. Vždy je nicméně potřeba, aby situace byla srozumitelně a jasně komunikována s dítětem, je-li to s ohledem na věk a psychiku dítěte možné, aby se i ono podílelo na tomto rozhodnutí a na optimálním nastavení náhrady kontaktu. Pokud nelze dojít dohody mezi pěstouny a biologickou rodinou, a pokud nepomáhá ani intervence doprovázejícího pracovníka, zapojíme do situace pracovnice OSPOD.

Pokud je situace kolem realizace kontaktů dítěte s rodiči, dalšími příbuznými či osobami blízkými složitá, je vhodné použít nástroj na vyhodnocení a prevenci rizik v zájmu bezpečí dítěte. Nástroj je dostupný on-line na adrese <http://www.kontaktdetivnrp.cz/>.

Mysleme na rodinu. Její stabilita je zásadní pro bezpečí všech

Situace v době pandemie je destabilizovaná. Proto je důležité pracovat na stabilizaci rodiny. Je nutné předpokládat, že traumatizované děti budou mít náročnější reakce než obvykle v důsledku stresu a napětí kolem. Doprovázející pracovník by měl náhradnímu rodiči komunikovat, že se jedná o normální reakci v této zátěžové situaci, že tento stav pomine, a že není vhodné na děti v žádné situaci křičet a bít je. Pečující osoba je schopna dítěti pomoci pouze tehdy, když se jí podaří reagovat na dítě s klidem. Pokud se uklidnění dítěte povede, dospělí tak získají jeho důvěru. Je pak v budoucnu pravděpodobnější, že dítěti se bude dařit zvládat tyto afekty.

Užitečné je mapovat, jak se alespoň někdy daří pečující osobě uklidnit dítě během afektu vzteku, posilovat a rozvíjet tyto strategie. Pokud jsou problémy uvnitř rodiny dlouhodobé, a stabilizace se nedaří, lze doporučit externí pomoc, například v podobě Rodičovské linky +420 606 021 021.

Nutné je poskytnout náhradní rodině vysokou míru podpory. V komunikaci se členy rodiny v krizi je vhodné:

- vyjadřovat pochopení pro náročnost současné situace;
- oceňovat konkrétní snahu členů rodiny za to, co funguje, například chod domácnosti (pokud tomu tak je);
- domlouvat konkrétní a malé krůčky, jak dál;
- zmapovat zdroje v širší rodině a okolí: koordinované zapojení konstruktivních, bezpečných dospělých příbuzných a známých do pomoci rodině;
- zmapovat již probíhající spolupráci s terapeuti, psychology;
- domluva na současné podobě konzultování s odborníky (provizorně telefonická podpora nebo skype). Důležité je pečlivé načasování telefonické konzultace s odborníky dle režimu dne rodiny, aby měl náhradní rodič dostatečný časový prostor nerušeně komunikovat a soustředit se na rozhovor s psychologem/terapeutem.

Snížování stresu u členů rodiny v době pandemie

Užitečné bývá vyjádření pochopení pro těžkosti pěstouna i projevy dítěte v souvislosti s náročností aktuální situace. Mapovat, jaké konkrétní pozitivní strategie zvládnání fungují dané pečující osobě a tyto její strategie oceňovat, posilovat, rozvíjet. Dotazovat se tedy, co jí nebo jemu pomohlo ovládnout vztek, neudeřit dítě, nekřičet na něj. Jak takové situace vlastně vypadají.

Je tedy na místě pracovat na tom, jak jednotlivým členům rodiny snížit jejich stres. Například zda a jak si mohou zajistit chvíle soukromí, kdy je dítě ve svém prostoru a není v zorném poli dospělého, který si po tu dobu odpočine. Také dětem případně uvolnit režim a nechat je třeba déle se dívat na televizi apod. Náhradní rodiče by neměli mít v náročném období pandemie na děti vysoké očekávání, lepší cesta je spíše snížit nároky na děti ve prospěch domácí pohody. Vyjít si vstříc. Ale s jasnými a dopředu domluvenými pravidly.

Přetížení náhradního rodiče

Vhodná je nabídka doprovázejícího pracovníka klientovi: „Pojďme se na to podívat zblízka.“ Prozkoumat, co je pro pěstouna nyní nejtěžší. Co konkrétně se mu nedaří. Doprovázející pracovník je způsobilý poskytnout náhradním rodičům prostor k propovídání konkrétních situací a poskytnutí porozumění jeho těžkostem.

Během opravdu dobrého rozhovoru má klient šanci uvědomit si nová fakta, souvislosti a podívat se na svou situaci jiným úhlem pohledu. Přehodnotit své závěry. Vzepřít se bezmoci. Pozměnit postoje.

Pěstouni senioři, nejohroženější skupina z pohledu COVID 19

U pěstounů – seniorů přirozeně dochází k oslabování rodičovských kompetencí nejčastěji vlivem zdravotního stavu. Pro tuto skupinu náhradních rodičů je náročné zachovat si přirozenou autoritu a sílu k nastavování hranic dětem. Svěřené děti mohou mít na své prarodiče v roli náhradních rodičů nezřídka vztek, když se jim například nedaří věci dobře zařídit. Děti zase mohou vnímat vztek svých prarodičů ve chvílích, kdy je rodičovská role nad jejich síly. Jejich vztek a agrese mohou pramenit z pocitů bezmoci. Je na místě náhradní rodinu tohoto typu dobře zasít'ovat, tedy zprostředkovat zapojení pěstouna i dítěte do dostupných sociálních služeb a komunitních aktivit. Pokud má doprovázející pracovník dobře navázaný vztah s pěstounem – seniorem, tak i provizorní telefonická forma doprovázení během pandemie může být pro klienta zásadním zdrojem podpory. Podmínkou je věnovat klientovi potřebný prostor, čas a pozornost. Vhodné je zjišť'ovat, jak se v rodině daří zajišť'ovat nákupy, léky, přístup k penězům a podobně. Vhodné je ověřovat, zda pěstouni chápou základní nařízení vlády a pravidla prevence šíření nákazy. Zda vědí, kde zjišť'ovat potřebné věci. Ptát se, čemu nerozumí a co by potřebovali. Celkově pěstouny stabilizovat, ukotvit a případně domluvit s nimi jednoduchý krizový plán – co teď nemusí řešit, co ano a jak. Důležitý je pravidelný kontakt a monitoring jejich situace. Další zdroje podpory: Linka seniorů 800 200 007 (anonymní a bezplatná telefonická služba pro seniory a osoby v krizi), nonstop LINKA PRO SENIORY BĚHEM EPIDEMIE: 800 160 166.

Co dělat v případě hospitalizace pečující osoby

Pokud je pěstoun jediným členem náhradní rodiny, je na místě preventivně vytvořit s rodinou krizový plán, jak zajistit péči o dítě v době hospitalizace. Nastavený krizový plán pomůže uklidnit pěstouna a zároveň předejít případným problémům. Doprovázející pracovník může náhradního rodiče podpořit, aby si udělal průzkum mezi lidmi, kterým nejvíce důvěřuje, jestli a případně na jak dlouhou dobu by mohli převzít péči o dítě. Vytvořený plán by měl být přijatelný jak pro pěstouna, tak pro dítě. Jména a kontakty na tyto lidi je vhodné mailem nebo telefonicky sdělit sociální pracovníci nebo pracovníkovi na OSPOD. Pro dítě je nejšetrnější, když nemusí měnit prostředí a zvykat si na nové, neznámé lidi.

Vhodné je hovořit s náhradním rodičem také o variantě, že dítě by dobu hospitalizace přečkalo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, není-li jiné řešení. V každém případě v případě realizace krizového scénáře je potřeba informovat OSPOD a celou situaci řešit v přímé součinnosti s ním.

Partnerská krize uprostřed pandemie

V situaci nouzového stavu v důsledku nákazy není vhodné zaměřovat se v rodinách na řešení partnerské krize. Naopak je potřeba posilovat to, co v rodině funguje. Čili stabilizovat rodinu.

Pokud by v rozhovoru prosakovalo téma partnerské krize, je vhodné toto pouze reflektovat: „Slyším, že zmiňujete neshody. To se může stát a existuje pomoc.“ A následně delegovat na pečující osoby, aby vyhledaly pomoc: „Existuje místo, kde si o tom můžete popovídat.“ Lze doporučit poradnu pro mezilidské vztahy (až bude opět po nouzovém stavu v provozu), a tímto komunikovat, že pečující osoba s problémem může něco dělat. Není vhodné přebírat odpovědnost za to, jestli pěstoun pomoc vyhledá. V náhradní rodině, kde toto téma prosakuje, může doprovázející pracovník poukázat na fakt, že s komunikačními problémy se v době pandemie potýká hodně rodin. Cílem není problém bagatelizovat, ale osvětlit, že karanténou se opravdu vyostřují vztahy. Pro část klientů může být úlevné uvědomění, že podobné těžkosti prožívají i další lidé.

Vzdělávání a volný čas dítěte během pandemie

Pamatujte, že školní příprava může být stresor nejen pro děti, ale i pro pečující osoby. V náhradních rodinách bývá školní příprava rizikovou oblastí i za běžných podmínek. Vhodné je v rozhovoru s dítětem mapovat, zdali dítě během pandemie ve školní přípravě pokračuje nebo má „prázdniny“. Doprovázející pracovník by měl dítěti klást velmi konkrétní otázky, například: Co ses dnes učil? Jak paní učitelka posílá úkoly? Zjistěte také, zda má dítě náležité vybavení pro účast na on-line výuce. Pokud ne, je potřeba to řešit se školou a s OSPODem. Také trávení volného času velmi ovlivňuje emocionální stabilitu dítěte. Proto zjišťujeme, s čím si dítě hraje, na co se dívá v televizi. Jestli má adekvátní volnočasovou náplň, nebo jestli šestileté dítě sleduje jeden hororový film za druhým... Snížení nároků v současné krizi je ve prospěch vztahové stability a pohody v rodině. Škola dává traumatizovaným dětem strukturu, o kterou se mohou opřít. Nyní o tuto oporu přišly. Pečující osoby ztratily oddechový čas, když děti byly ve škole, a jsou vystavené větší zátěži. Velmi důležité je

udržet strukturu dne a mít společný čas, který bude příjemně strávený. Naopak není důležité za každou cenu doma suplovat školu, aby děti neměly zameškané učivo /to je úkolem školy/. Daleko důležitější je prožitek společné zábavy a příjemné fyzické blízkosti. Takový zážitek dítěti neposkytne počítač, mobil ani televize. Pro výuku i volný čas doporučte také další zdroje informací – například portál České televize UčíTelka na adrese

<https://edu.ceskatelevize.cz/>.

Bezpečí dítěte v době pandemie

Doprovázející pracovník v rozhovoru s dítětem podrobně mapuje jeho režim dne (kdy vstává, co jí, jak a s kým tráví čas, kdy chodí spát). Užitečné je také mapovat průběh konfliktů: proč došlo ke konfliktu, kdo jak projevuje vztek, jak vypadá potrestání, jak vypadá usmiřování (jestli vůbec dochází k „opravě vztahu“). V komunikaci s dítětem je potřeba si všimnout také jeho emočního vyladění. Smutná nálada nebo neobvyklá emoční nedostupnost dítěte jsou důvody ke zvýšenému zájmu o dítě. Doprovázející pracovník by se měl v případě podezření na ohrožení dítěte v rozhovoru s ním ujistit, jestli dítě má na něj kontakt a povzbudit dítě, aby se ozvalo, pokud bude potřebovat. Zejména adolescenti mohou vnímat doprovázející pracovníky jako spojence pěstounů. Některé (dospívající) děti by proto v situaci ohrožení spíše volily anonymní poradenství. Vždy je vhodnější a zejména pro náhradní rodiče bezpečnější předat dítěti telefonní kontakt na Linku bezpečí během osobní návštěvy v domácnosti za přítomnosti pečující osoby. Pokud k tomuto nestihlo dojít, je nutné vysvětlit pečující osobě, proč je užitečné, aby dítě mělo číslo na Linku bezpečí 116 111.

Jak předejít finančním problémům

Velkým tématem současné doby i blízké budoucnosti bude finanční stabilita rodin. V tomto ohledu doporučujeme s rodinami otevřenou komunikaci a v případě problémů také co nejrychlejší kontakt s organizacemi, které se pomoci lidem ve finančních problémech cíleně věnují. Dobrou zkušenost v tomto ohledu máme s Poradnou při finanční tísní /www.financnitisen.cz/.

Pamatujte, že základním pravidlem je předejít problémům – těmi není aktuální neschopnost dostát svým závazkům, či problémy s aktuální disponibilní hotovostí. Problémem je dlouhodobé neřešení problémů, cyklické půjčky apod. V případě vážných finančních potíží doporučujeme probrat s OSPOD další možnosti finanční podpory dané rodiny v krizovém období. V současné době je otevřeno velké množství

cílených příspěvků, ve kterých je těžké se vyznat, navíc se velmi často mění jak samotné příspěvky, tak také jejich podmínky. Pomoc úřadu je v tomto ohledu namístě.

Rozdělená společnost jako odkaz pandemie i společenské situace

Mohlo by se zdát, že to nejhorší je za námi. Že s očkováním se podaří postupně vyřešit problém COVID a věci se vrátí zpět do normálu, tedy do starých dobrých kolejí. Byl bych za to na jednu stranu rád /na stranu druhou vítám, že se některé věci daly do pohybu/, především se ale obávám, že tak snadné to nebude. A že rány, které pandemie dala společnosti jako takové se zásadním způsobem propíší také do oblasti náhradní rodinné péče. Především lze očekávat propad počtu pěstounů. Stávající budou dlouhodobě neuspokojivou situací zesílenou předchozím děním natolik unavení a demotivovaní, že budou končit, noví se nepřipravují, nebo ne v dostatečném množství.

Dalším problémem může být narůstající agrese, jak v rodinách, tak mimo ně. Současné vypjaté dny přinášejí nečekané krize, a také nečekané reakce na krizové situace. Sledujeme to v náhradních rodinách, stejně jako v biologických. A nelze předpokládat, že by se tento problém vyřešil sám od sebe, nebo že by opadl poté, co COVID 19 zmizí z titulních stránek. Dozvuky těchto krizí budou dlouhodobé a vyžadují si intervence v podobě terapií, ale také dalších odborných služeb v následujících letech.

Vše bude dále zesíleno spory, které ve společnosti COVID 19 snad nezažehl, působil ale jako katalyzátor, který je prohloubil, zesílil a zrychlil.

Očkování, ekonomická krize, změny ve společnosti. To jsou jen některé z aspektů, které se projeví v nestabilitě sociálního prostředí v dalších měsících a letech, na které musíme být připraveni. Jednak jejich propisem do systému náhradní rodinné péče a ve vztahu k doprovázejícím organizacím, ale také například v interpersonálních vztazích v samotných organizacích.

Důvěra a podpora je tím, co nás musí charakterizovat

Právě s ohledem na výše napsané jsem přesvědčen, že vztah doprovázející organizace a všech jejích zástupců musí být více než kdy dříve založen na důvěře a podpoře. Různorodost musíme respektovat. Musíme chápat, že všichni můžeme být našťvaní a ustaraní, unavení i frustrovaní. Že už mnozí nechtějí mluvit s nikým a o ničem, a to zrovna v době, kdy by to nejvíce potřebovali. Musíme si všichni navzájem uvědomit, že toho všichni máme hodně. Nuceně jsme vstoupili do režimu, na který nejsme zvyklí. Neměli bychom proto tlačit, kontrolovat. Ale podporovat. Musíme pracovat na důvěře. Musíme pamatovat na to, že svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda druhého. A je tedy potřeba s pokorou přistupovat k lidem v našem okolí, kteří mohou situaci vnímat zásadně odlišně než my. Mohou se bát. Mohou mít důvod být opatrnější, než jsme my sami. Věci je dobře nenafukovat, ale také nepodceňovat.

A neměli bychom se bát si navzájem děkovat. Podporujme se navzájem v hledání cesty z nejistoty. S pokornou oceňujeme, pokud je kdokoli ochoten mluvit o nesnázích, problémem či nejistotách. Společně to dáme!

